

УДК 378(460)

Ю.О. ПИВОВАР

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ НДР НА ОСНОВІ ПРИНЦИПУ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ (1965–1988 рр.)

У статті висвітлено теоретичні та практичні питання організації навчання німецької обдарованої молоді в період існування Німецької Демократичної Республіки. Особливу увагу приділено шляхам реалізації принципу диференціації.

Ключові слова: обдарована молодь, принцип диференціації, соціалістичне виховання, політехнічна освіта.

Факт створення на території Німеччини двох окремих держав, які за сорок років історії свого існування відрізнялися в соціально-політичному устрої та освітніх ідеалах, дає підстави стверджувати, що особливості організації навчання молоді у Східній Німеччині залишили вагомий слід на побудові сучасної системи підтримки обдарованої особистості.

Особливості системи середньої та вищої освіти Німеччини є предметом дослідження вітчизняних (Я. Беккер, О. Васюка та ін.) і зарубіжних учених (Г. Піхта, К. Хеллера, Г. Фенда та ін.). Зокрема, проблемі вивчення характерних тенденцій розвитку навчання обдарованої німецької молоді ФРН та НДР присвячено праці Н. Козак, Н. Ферсе, Л. Чухно та ін.

Метою статті є вивчення впливу особливостей навчання обдарованої особистості НДР у період з 1960-х рр. до 1988 р. на освітню політику сучасної Німеччини щодо підтримки обдарованої молоді.

Як свідчить аналіз історико-педагогічних джерел, досліджуваний період (1960–1988 рр.) відзначається великою кількістю якісних змін у соціально-політичній, зокрема освітній, ситуації Східної Німеччини. Ці зміни реалізувалися в низці прийнятих державою законів у галузі освіти як освітніх послуг, що надавалися німецькій обдарованій молоді.

На підставі узагальнення історико-педагогічних джерел і державної законодавчої бази Східної Німеччини ми зробили висновок про те, що етап розвитку системи середньої та вищої освіти обдарованої молоді за часів існування НДР не відзначався соціально-політичними й культурними зрушеннями з приводу навчання обдарованої молоді, а характеризувався поступовими якісними змінами в системі народної освіти, початок відбудови котрої було покладено в повоєнні роки. Загальна освітня концепція країни була зорієнтована на радянську соціалістичну модель освіти. Але відсутність нових поглядів на освіту в НДР у жодному разі не дають нам підстав стверджувати, що це є ознакою застійності в освітній системі.

Новий період в освітній політиці НДР розпочинається з прийняттям 25 лютого 1965 р. другого закону про школу – Закону про цілісну соціалістичну систему освіти, який діяв до підписання Законів про освіту нових федеральних земель об'єднаної Німеччини 1991/92 рр. Прийняття цього докумен-

та внесло суттєві корективи у формулювання мети організації навчання обдарованої особистості, що полягала в об'єднанні різних галузей освіти в єдину соціалістичну систему освіти, а також у “визначенні ролі і місця здібної молоді в соціалістичному суспільстві” [3, с. 44].

Реалізація цієї мети знайшла відображення й набула подальшого розвитку в роботі з вивчення змісту й форм організації освіти та її вдосконалення відповідно до вимог науково-технічного прогресу, що проводилася в країні. Слід зазначити, що чіткому слідуванню цим освітнім орієнтирам сприяло довгострокове перебування на посаді міністра народної освіти НДР Марго Хонекер, а саме в 1963–1989 рр. Як зазначив перший секретар ЦК СЄПН Еріх Хонекер, “перед народною школою НДР стоїть завдання розвивати в молоді соціалістичну національну свідомість, ... готувати з молоді будівників соціалізму, ... високопрофесійних робітників політехнічних професій у дусі соціалістичної моралі ... та непорушної дружби з Радянським Союзом” [2, с. 94].

Важливу роль у виконанні цієї програми відіграли Настанови щодо подальшого розвитку політичного виховання молоді, підготовлені 1969 р. Інститутом теорії та методів соціалістичного виховання при Академії педагогічних наук НДР. Лейтмотивом цього документа стало надання пріоритетної ролі навчання обдарованої особистості відповідно до основних засад побудови соціалістичного суспільства – патріотизму, альтруїзму тощо. Це є характерною відмінністю організації навчання молоді НДР, оскільки в Західній Німеччині увагу зосереджували не на політичній освіті, а на підвищенні загального рівня освіченості суспільства.

Диференціація освіти стала важливим зрушенням у галузі організації навчального процесу для молоді з особливими здібностями в зазначеному періоді. На підтвердження цієї тези наведемо той факт, що на цьому етапі в НДР було відкрито перші школи з диференційованою системою навчання. Найпопулярнішими серед населення Східної Німеччини були так звані “російські” школи, де навчалися близько 60% німецьких учнів. У цих школах функціонували спеціальні класи, в яких навчалися діти працівників радянського дипломатичного корпусу й навчання проводилося російською мовою, а також профільні класи з поглибленим вивченням російської мови як першої іноземної. Для лінгвістично обдарованої учнівської молоді в “російських” школах було налагоджено систему позанавчальних заходів: наприклад, було відкрито мовні й літературознавчі гуртки, проводилися вечори поетичної творчості, олімпіади з російської мови тощо. Слід зазначити, що ці спеціалізовані навчальні заклади для обдарованої молоді не витримали перевірки часом і після об'єднання Німеччини припинили своє існування, оскільки російська мова втратила пріоритетні позиції у зовнішній політиці сучасної ФРН.

В аспекті забезпечення диференціації освіти характерною ознакою цього етапу є профільне навчання. Якісно новою формою організації навчання обдарованої молоді стали факультативи, які в середній школі Західної Німеччини були впроваджені значно раніше, а отже, зміст навчання здібної особистості набув притаманну йому на сучасному етапі вибірково-освітню рису,

завдяки якій відбувається індивідуалізація навчального процесу в цілому. Після закінчення початкової школи учні та їхні батьки мали велику альтернативу вибору місця навчання, зокрема типу навчального закладу: спеціальну політехнічну школу, школу з поглибленим вивченням російської мови, багато-профільну гімназію; паралельно із загальноосвітніми в країні функціонували культурно-освітні (музичні й художні школи), спортивно-туристичні й оздоровчі заклади для дітей та молоді з особливими здібностями.

Спрямування навчання обдарованої молоді Східної Німеччини у 1965–1988 рр. до принципів диференціації спричинило низку змін в організації вищої освіти. Так, при університетах і політехнічних інститутах НДР (зазначимо, що саме політехнічній освіті надавалося особливого значення у Східній Німеччині) було відкрито спеціальні політехнічні класи для учнів 10–12 класів загальноосвітньої школи. Такі класи виконували функцію підготовки майбутніх абітурієнтів до вступу до вищого навчального закладу. Спеціальні профільні класи були в компетенції не Міністерства народної освіти, а Комісії з питань вищої профільної освіти. Ця форма організації профільного навчання має спільні риси із сучасною системою курсів довузівської підготовки.

Поширеною формою диференційованого навчання у вищій політехнічній школі були “робітничі колективи”. Типовою для НДР формою впливу дорослих трудових колективів на учнівську молодь стало укладення шефської угоди між промисловим або сільськогосподарським підприємством і школою. Відповідно до умов угоди кращі робітники брали участь у підготовці та проведенні шкільних заходів з учнями та їхніми батьками. Ці факти свідчать про потужну практичну спрямованість змісту політехнічної освіти в НДР окресленого періоду.

У цей період у вищих школах НДР було введено Студентське наукове змагання (СНЗ), суть якого полягала у створенні загальнодержавної системи пошуку молодих науковців і сприянні розвитку їхніх здібностей до дослідної діяльності. Німецький учений Н. Ферсе, який досліджував діяльність СНЗ Дрезденського педагогічного університету, визначає особливо високу активність студентів цього періоду в науковому пошуці [1].

Значне місце в дослідженні відводиться вивченню Закону про молодь (червень 1978 р.) та його впливу на державну підтримку обдарованої особистості. У новому Законі було визначено відповідальність самої молоді за виховання юного покоління, було підкреслено значення наявності в молодих людей почуття патріотизму й самовіддачі, а також розширено права Спілки вільної німецької молоді як організації, що представляє інтереси всієї молодіжної громади НДР.

Висновки. Отже, позитивною ознакою досліджуваного етапу для Східної Німеччини є інтенсивне накопичення теоретичного досвіду організації навчання обдарованої молоді, що полягає в диверсифікації змісту навчання, подальшому вдосконаленні форм (конкурсів на кращий твір чи звіт про літню практику, тематичних виставок, олімпіад) і методів навчання (індивідуальної роботи, науково-дослідний) відповідно до принципу диференціації та

розширенні мережі спеціальних освітніх закладів (політехнічні школи та інститути, школи з поглибленим вивченням російської мови, культурно-освітні, спортивно-туристичні й оздоровчі заклади). З іншого боку, спрямованість освіти НДР на радянську соціалістичну модель перешкоджала актуалізації світових суспільних і наукових пріоритетів, зокрема, активізації приватної ініціативи щодо підтримки обдарованої молоді, методів матеріального заохочення тощо. Та, незважаючи на наявність наукових праць у галузі навчання обдарованої молоді, існує необхідність додаткового дослідження окремих аспектів із зазначеної проблеми, наприклад, шляхів творчого використання здобутків окресленого періоду в сучасній школі Німеччини та України.

Список використаної літератури

1. Козак Н.В. Подготовка студентов Германии до научно-исследовательской работы / Н.В. Козак // Научные записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2002. – № 4. – С. 134–138.
2. Ничкало Н.Г. На меридіанах дитинства. Деякі питання виховної роботи з дітьми та підлітками в зарубіжних країнах / Н.Г. Ничкало. – К. : Молодь, 1976. – 224 с.
3. Anweiler O. Bildungspolitik in Deutschland 1945–1990. Ein historisch-vergleichender Quellenband. Bundeszentrale für politische Bildung / [O. Anweiler, H.-J. Fuchs, M. Dorner, E. Petermann]. – Bonn, 1992. – 242 s.
4. Ausverkauf der Philosophie : die Folgen der Hochschulreform // Zeitschrift “Widerspruch”. – München : Widerspruch-Verl., 2006. – № 44. – S. 68–75.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2014.

Пивовар Ю.А. Организация обучения одаренной молодежи ГДР на основе принципа дифференциации (1965–1988 гг.)

В статье освещены теоретические и практические вопросы организации обучения немецкой молодёжи в период существования Германской Демократической Республики. Особое внимание уделяется пути реализации принципа дифференциации.

Ключевые слова: *одарённая молодёжь, принцип дифференциации, социалистическое воспитание, политехническое образование.*

Пивовар Ю.А. Организация обучения одаренной молодежи ГДР на основе принципа дифференциации (1965–1988 гг.)

The fact of establishment two separate states in Germany, which exists for forty years in different socio-political structure and educational ideals, gives reason to believe that the characteristics of youth education in East Germany left a significant mark in the construction of a modern system of supporting gifted people. The purpose of this paper is to study the influence of peculiarities of educating gifted personalities during the 60's to 1988 on educational policy of modern Germany concerning supporting of gifted youth.

In this study, the mentioned period is defined as the stage of development of secondary and higher education of gifted youth which was not notable for significant socio-political and cultural changes on the education of gifted youth during GDR, but was characterized by gradual qualitative changes in the system of public education, which started its reconstruction in the postwar years. General educational concept of the country was focused on the Soviet model of socialist education.

It is established that the Second Law of School (1965) made significant adjustments to the statement of purpose of the organization of educating gifted people. It lies in the association of different branches of education into a unified socialist education system, as well as “defining the role of the gifted youth in the socialist society”. Differentiation of education became an

important change in the organizational of educational process for young gifted people with in the mentioned period. To prove it we will emphasize that during this period in GRD the first schools were opened with the differentiated teaching system. In the article it is examined the peculiarities of educational system in so-called "Russian" schools which were popular that time, where about 60% of German students studied, in the special oriented classes, in which were the children of the workers of soviet diplomatic body, in polytechnic classes that were opened in the high schools of Germany. Also the special attention is paid to such forms of the differentiated studies, as "working collectives" in technical schools and colleges in particular to the forms of organization of students' free time activity. One of them is "Students scientific competition" (SSC). Its main aim was a creation of the national system of finding young scientists and helps them to develop their ability. There were also stations of young technicians and naturalists and so on.

To sum it up, the positive side of the investigation for East Germany is an intensive accumulation of theoretical experience of organization special courses for gifted young people. It consists of maintenance of studies, further perfection of forms and methods used (individual work, scientifically-research work) in accordance with principle of differentiation and expansion of the network of the special educational establishments.

Key words: *gifted youth, principle realization, socialist education, polytechnic education.*